فصلنامه توسعه اجتماعی (توسعه انسانی سابق)، دوره ۲۰، شماره ۱، پاییز ۱۴۰۴، صفحات ۳۳۲-۳۱۳

بررسی مقایسه‌ای توسعه سیاست خارجی پیامبر اسلام با سیاست خارجی مقام معظم رهبری (آیت‌الله خامنه‌ای)

سید شهرام مطهری‌فرد[۱]، دکتر غلامحسن حسین‌زاده شانه‌چی[۲]

تاریخ وصول: ۱۴۰۴/۳/۱۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۸/۷

چکیده:

این پژوهش به دنبال مقایسه اصول و راهبردهای سیاست خارجی پیامبر اسلام (ص) با سیاست‌گذاری‌های دیپلماتیک مقام معظم رهبری (آیت‌الله خامنه‌ای) است تا تأثیرپذیری نظام جمهوری اسلامی ایران از سیره نبوی را در عرصه روابط بین‌الملل تحلیل کند. بررسی این موضوع نه تنها روشن‌کننده پیوند دیرینه دیپلماسی اسلامی با آموزه‌های رسول‌الله (ص) است، بلکه الگویی کاربردی برای سیاست‌گذاری خارجی در جهان اسلام ارائه می‌دهد. روش تحقیق کیفی و از نوع توصیفی ـ تحلیلی با رویکرد مقایسه‌ای است. برای تعیین روایی از روایی توصیفی استفاده شده که بر صحت گزارش داده‌های پژوهش تأکید دارد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که سیاست خارجی پیامبر اسلام (ص) به‌عنوان الگوی بنیادین در طراحی و اجرای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران تحت رهبری آیت‌الله خامنه‌ای عمل کرده است. اصولی همچون حفظ نظام اسلامی، صیانت از کیان مسلمین، دفاع از استقلال و مقابله با تهدیدات خارجی، نقشی محوری در شکل‌گیری رویکردهای دیپلماتیک رهبری انقلاب اسلامی داشته است؛ همچنین، با توجه به آمیختگی سیاست خارجی ایران با آرمان‌های اسلامی و مکتبی، مقام معظم رهبری با تکیه بر مبانی نظری و اصول سیاست نبوی، چارچوبی منسجم و اصول‌گرا برای دیپلماسی جمهوری اسلامی طراحی کرده‌اند. این مطالعه بر اهمیت الگوگیری از سیره پیامبر (ص) در عرصه سیاست‌گذاری خارجی تأکید دارد و نشان می‌دهد که تطبیق اصول اسلامی با شرایط معاصر، از جمله عوامل تداوم و موفقیت سیاست خارجی ایران در مواجهه با چالش‌های بین‌المللی بوده است.

مفاهیم کلیدی: *سیاست خارجی، پیامبر اسلام (ص)، مقام معظم رهبری، آیت‌الله خامنه‌ای، دیپلماسی اسلامی، سیره نبوی، الگوی سیاست خارجی*

---

[۱] دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی سیاسی، واحد شهرضا، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرضا، ایران 4231503761@iau.ir

[۲] استادیار گروه علوم سیاسی، واحد شهرضا، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرضا، ایران (نویسنده مسئول)
09422735110@iau.ac.ir

مقدمه و بیان مسأله

سیاست خارجی را می‌توان «الگوی نظام‌مند تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات حکومتی در عرصه بین‌المللی با هدف تأمین منافع ملی و پیشبرد اهداف استراتژیک» تعریف کرد (*Dehghani Firouzabadi, 2022:23*). بر اساس دیدگاه‌های نوین در روابط بین‌الملل، سیاست خارجی شامل مجموعه‌ای از راهبردها، سازوکارها و ابزارهای دیپلماتیک است که یک دولت در تعامل با سایر بازیگران بین‌المللی به کار می‌گیرد (*Ghavam, 2021:47*).

مطابق با پژوهش‌های جدید مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص (۱۴۰۲)، سیاست خارجی ترکیبی از: جهت‌گیری‌های ایدئولوژیک، ملاحظات امنیت ملی، ظرفیت‌های اقتصادی و فناورانه و سرمایه‌های نمادین و فرهنگی است.

رویکردهای معاصر در تحلیل سیاست خارجی، بر نقش عوامل چندلایه‌ای مانند: بازیگران فروملی (سازمان‌های مردم‌نهاد و گروه‌های ذی‌نفوذ)، متغیرهای بین‌المللی (نظم‌های منطقه‌ای و جهانی) و فناوری‌های نوین ارتباطی تأکید دارند (*Zolfaghari & Ranjbar, 2022*). بر اساس مطالعات اخیر پژوهشکده مطالعات راهبردی (۱۴۰۲)، سیاست خارجی در عصر حاضر نیازمند ترکیبی از: دیپلماسی سنتی، قدرت نرم و دیپلماسی عمومی دیجیتال است.

این تعاریف جدید نشان می‌دهد که سیاست خارجی امروزه فرآیندی پویا، چندسطحی و فناورانه است که صرفاً به تصمیم‌گیرندگان حکومتی محدود نمی‌شود.

بر اساس مطالعات جدید (فلاحی و همکاران، ۱۴۰۲)، در الگوی توسعه‌گرای سیاست خارجی، اولویت با بهره‌گیری از منابع و فرصت‌های بین‌المللی است که در آن ظرفیت‌های داخلی در خدمت این تعاملات قرار می‌گیرد. این رویکرد با هدف ادغام در نظام اقتصاد جهانی و استفاده بهینه از فرصت‌های فراملی برای توسعه ملی طراحی شده است. در این پارادایم، صنایع داخلی علاوه بر تأمین نیازهای بومی، باید امکان حضور در بازارهای جهانی را نیز فراهم کنند (*Parliamentary Research Center, 2022*).

تحلیل استراتژی‌های پیامبر اکرم (ص): مطابق با پژوهش‌های جدید (*Rezvani, 2021*)، استراتژی پیامبر (ص) ترکیبی هوشمندانه از صلح و جهاد بود. در حالی که ایشان در سال‌های اولیه هجرت، استراتژی مقابله با قریش را در پیش گرفتند، اما در سال ششم با انعقاد صلح حدیبیه نشان دادند که اهداف بلندمدت گسترش اسلام می‌تواند مقتضیات تاکتیکی را تغییر دهد. این تغییر استراتژی در شرایطی صورت گرفت که مسلمانان از موقعیت نظامی بهتری برخوردار بودند (*Islamic Sciences Research Institute, 2023*).

بر اساس پژوهش‌های جدید (*Moshtaghi & et. al, 2024*)، سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران تحت رهبری آیت‌الله خامنه‌ای، بازتابی از سیره نبوی در عصر حاضر است. این الگو چهار مؤلفه اساسی دارد که در بیانیه گام دوم انقلاب تبیین شده است: تعریف دقیق مفاهیم بنیادین (ماده و معنی)، تأکید بر مقاومت و استقلال به‌عنوان ستون‌های سیاست خارجی، خودباوری و تکیه بر قدرت درون‌زا و پیوند ناگسستنی بین ملت، امامت و امت اسلامی.

مطابقت با سیره نبوی: مطالعات تطبیقی نشان می‌دهد (پژوهشکده علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۴۰۱): اصل "نه شرقی نه غربی" بازتابی از استقلال‌طلبی پیامبر (ص) در برابر قدرت‌های زمان خود است، تأکید بر وحدت اسلامی ادامه‌دهنده سیاست "امت واحده" پیامبر اکرم (ص) و مقاومت در برابر زورگویان بین‌المللی، منطبق بر سیره قاطعانه پیامبر در برابر مشرکان است. در مورد چالش‌های سیاست خارجی در جهان اسلام بررسی‌های مرکز پژوهش‌های مجلس (۱۴۰۲) نشان می‌دهد: بسیاری از کشورهای اسلامی هنوز به درک کاملی از مفهوم سیاست خارجی مستقل نرسیده‌اند، فقدان الگوی بومی در تحلیل روابط بین‌الملل در جهان اسلام مشهود است و نیاز به بازخوانی سیره نبوی برای شرایط کنونی احساس می‌شود.

بر اساس مطالعات مرکز تحقیقات استراتژیک (۱۴۰۲)، سیاست خارجی پیامبر اسلام (ص) بر سه اصل بنیادین استوار بود:

۱- دیپلماسی دعوت (استفاده از شیوه‌های اقناعی و جذب قلوب)

۲- اصول‌گرایی در عین انعطاف‌پذیری (ترکیب صلح و مقاومت بر اساس شرایط)

۳- جهان‌شمولی رسالت (فراتر از مرزهای جغرافیایی)

مطابق با پژوهش اسدی (۱۴۰۰)، وجوه اشتراک سیاست خارجی نبوی و رویکرد مقام معظم رهبری شامل:

اصول ثابت: حفظ استقلال و عزت اسلامی (اصل نه شرقی ـ نه غربی)، مقاومت در برابر زورگویان بین‌المللی، تعامل سازنده با ملل مختلف بر اساس احترام متقابل. شیوه‌های اجرای: بهره‌گیری هوشمندانه از دیپلماسی عمومی، استفاده از ظرفیت‌های فراملی (امت اسلامی) و ترکیب قدرت نرم و سخت بر اساس شرایط. یافته‌های پژوهش‌های دیگر نشان می‌دهد که: در زمینه صیانت از نظام اسلامی: هر دو الگو بر حفظ "کیان مسلمین" تأکید داشته‌اند (*Islamic Sciences Research Institute, 2022*). مقام معظم رهبری با الهام از صلح حدیبیه، به ترکیب مقاومت و دیپلماسی پرداخته‌اند. در زمینه استقلال‌طلبی: تطابق کامل بین "سیاست

عدم وابستگی" پیامبر (ص) و "استقلال‌خواهی" در گفتمان انقلاب اسلامی (*Motahari, 2021*). به‌طور کلی سیاست خارجی تمام کشورها در تعامل با محیط است و سیاست‌مداران و تحلیل‌گران سیاسی به این موضوع توجه دارند. مقام معظم رهبری به‌عنوان فقیهی که دارای دیدگاه‌های سیاسی مبتنی بر اصول و قواعد فقهی است، درباره سیاست خارجی به‌طور اعم و سیاست خارجی حکومت اسلامی به صورت اخص نظراتی را ارائه نموده‌اند. ایشان به پویش سیاست خارجی، با تأکید بر گفتمان رشد محور اعتقاد داشتند؛ بدین معنا که سیاست خارجی به معنای سیاست بیرونی کشور اسلامی در قبال کشورهای واقع در فراسوی مرزهای نظام اسلامی است. در بحبوحه انقلاب اسلامی، دو شعار استراتژیک: «استقلال، آزادی جمهوری اسلامی» و «نه شرقی، نه غربی، جمهوری اسلامی» با الهام از انگاره‌ها و نظریات امام خمینی، موجب رواج اندیشه تازه‌ای در ملت و نخبگان ایران در دوره حاکمیت مقام معظم رهبری (خامنه‌ای) گردید. این نظریات که صبغه‌ای عمیق دینی داشت و برآیند شخصیت مذهبی امام و هدایت‌های مکرر و ساختار عمیق دینی در آحاد ملت ایران بود، با روش‌نگری و درایت مقام معظم رهبری موجب خروج ایران از دایره بسته جهان دو قطبی و خیزش به سوی افق‌های تازه‌ای شد؛ افق‌هایی که اساس آن بر پایه عزت ملی، منافع ملی، حقوق انسانی و احترام متقابل بر مبنای آموزه‌های اسلامی استوار شده بود. از این‌رو ضروری است در خصوص شناخت ابعاد مختلف رفتار سیاسی خارجی و راز و رمز موفقیت پیامبر اسلام به خصوص در دوره تشکیل دولت اسلامی در مدینه تلاش‌های علمی شایسته‌ای صورت پذیرد تا به‌عنوان الگویی کامل و تمام عیار، نصب‌العین مسئولان و تصمیم‌گیرندگان دستگاه دیپلماسی کشور قرار گیرد (*Asadi, 2014, 107-132*)؛ به همین دلیل، در این پژوهش سعی داریم تا سیاست خارجی پیامبر اکرم (ص) را مورد بازشناسی قرار دهیم و در پی پاسخ به این سؤال هستیم که توسعه سیاست خارجی پیامبر و مقام معظم رهبری بر چه اصولی استوار بوده و در روابط خارجی خود از کدام شیوه‌ها استفاده کرده‌اند؛ و از سوی دیگر صیانت و استقلال‌طلبی سیاست خارجی مقام معظم رهبری (خامنه‌ای) برگرفته و الگویی از سیاست خارجی پیامبر در حفظ نظام و کیان مسلمین بوده است یا نه؟

اهمیت و ضرورت تحقیق

این پژوهش از جنبه‌های مختلفی دارای اهمیت بنیادی و کاربردی است. در دنیای امروز که نظام بین‌الملل شاهد تحولات گسترده و پیچیده‌ای است، بررسی ریشه‌های دینی و تاریخی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران می‌تواند چارچوبی مستحکم برای تحلیل رفتارهای

دیپلماتیک ارائه دهد. مطالعه تطبیقی سیاست خارجی پیامبر اکرم (ص) به‌عنوان بنیانگذار حکومت اسلامی با رویکردهای سیاست خارجی مقام معظم رهبری، امکان کشف الگوهای پایدار در دیپلماسی اسلامی را فراهم می‌سازد. این مقایسه نه‌تنها به درک بهتر مبانی فکری نظام جمهوری اسلامی کمک می‌کند، بلکه نشان‌دهنده تداوم اصول اسلامی در عرصه روابط بین‌الملل است.

از منظر ضرورت تحقیق، باید اشاره کرد که علیرغم اهمیت موضوع، مطالعات نظام‌مند و علمی چندانی در زمینه مقایسه تطبیقی این دو دوره تاریخی صورت نگرفته است. این پژوهش می‌تواند خلأ موجود در ادبیات علمی را پر کند و به تولید دانش بومی در حوزه روابط بین‌الملل اسلامی کمک نماید. همچنین، با توجه به هجمه‌های فرهنگی و سیاسی علیه جمهوری اسلامی ایران، این تحقیق می‌تواند به تبیین علمی و مستند مبانی فکری سیاست خارجی کشور کمک شایانی نماید.

در بعد کاربردی، یافته‌های این تحقیق می‌تواند برای سیاست‌گذاران و مجریان امور خارجی کشور به‌عنوان چراغ راه عمل کند. دستگاه دیپلماسی کشور می‌تواند با الهام از سیره نبوی و تطبیق آن با شرایط کنونی، راهبردهای مؤثرتری در عرصه بین‌الملل طراحی نماید. همچنین، مراکز علمی و پژوهشی می‌توانند از نتایج این تحقیق به‌عنوان مبنایی برای مطالعات بعدی استفاده کنند. به‌طور کلی، این پژوهش گامی مهم در جهت بومی‌سازی دانش روابط بین‌الملل و تقویت گفتمان انقلاب اسلامی در عرصه جهانی محسوب می‌شود.

پیشینه پژوهش

پژوهشکده علوم و فرهنگ اسلامی (۱۳۹۸)، مطالعه تطبیقی صلح حدیبیه و دیپلماسی هسته‌ای ایران، این پژوهش تطبیقی به بررسی شباهت‌های میان استراتژی پیامبر (ص) در صلح حدیبیه با دیپلماسی هسته‌ای ایران پرداخته است. محققان با مقایسه اسناد تاریخی و تحلیلی، هفت شاخص مشترک را شناسایی کرده‌اند که مهم‌ترین آنها شامل: ترکیب مقاومت با دیپلماسی، حفظ اصول در عین انعطاف‌پذیری، و توجه به منافع بلندمدت است. این مطالعه نشان می‌دهد که همان‌گونه که پیامبر (ص) با انعقاد صلح حدیبیه زمینه گسترش اسلام را فراهم کرد، دیپلماسی هسته‌ای ایران نیز در صدد ایجاد فضایی برای پیشرفت کشور بوده است (*Research Institute for Islamic Sciences and Culture, 2019*).

دهقانی فیروزآبادی (۱۳۹۹)، دیپلماسی نبوی؛ الگویی برای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، این پژوهش به بررسی تطبیقی مؤلفه‌های سیاست خارجی پیامبر اسلام (ص)

با الگوی دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران پرداخته است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ۷۸٪ از اصول و راهبردهای سیاست خارجی ایران در دوران معاصر، ریشه در سیره نبوی دارد. نویسنده با تحلیل اسناد تاریخی و مصاحبه با کارشناسان، به این نتیجه رسیده که مؤلفه‌هایی مانند عزت‌محوری، استقلال‌طلبی و تعامل هوشمندانه با دیگران، نقاط اشتراک بارز این دو الگو هستند. این مطالعه به‌ویژه بر شیوه‌های تعاملی پیامبر (ص) با قدرت‌های زمان خود و تطبیق آن با دیپلماسی ایران در عصر حاضر تأکید دارد (*Dehghani Firouzabadi, 2020*).

اسدی (۱۴۰۰)، تحلیل گفتمان سیاست خارجی در بیانیه گام دوم انقلاب، این تحقیق به بررسی مبانی نظری سیاست خارجی در بیانیه گام دوم انقلاب با محوریت اندیشه‌های مقام معظم رهبری پرداخته است. پژوهشگر با روش تحلیل گفتمان، به این نتیجه رسیده که ۹۲٪ از اصول مطرح شده در این سند، تطابق کامل با سیره سیاسی پیامبر اسلام (ص) دارد. مهم‌ترین یافته این پژوهش، شناسایی چهارچوب مشترک "عزت، حکمت و مصلحت" در هر دو الگو است. نویسنده معتقد است که بیانیه گام دوم، بازخوانی مدرنی از دیپلماسی نبوی در شرایط کنونی است که هم به استقلال توجه دارد و هم به تعامل سازنده با جهان (*Asadi, 2021*).

رضوانی (۱۴۰۱)، الگوی مقاومت در سیره نبوی و کاربست آن در سیاست خارجی ایران، این تحقیق به بررسی اصول مقاومت در سیره پیامبر اسلام (ص) و تطبیق آن با سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران پرداخته است. نویسنده با تحلیل تاریخی، دوازده اصل مشترک را در مواجهه با قدرت‌های استکباری شناسایی کرده که مهم‌ترین آنها شامل: عدم وابستگی، عزت‌مداری، وحدت‌گرایی و هوشیاری استراتژیک است. یافته‌ها نشان می‌دهد که مقام معظم رهبری با الهام از این اصول، سیاست "نه شرقی نه غربی" را طراحی کرده‌اند. این پژوهش به‌ویژه بر مشابهت‌های مبارزه پیامبر (ص) با مشرکان و مقاومت ایران در برابر فشارهای بین‌المللی تأکید دارد (*Rezvani, 2022*).

دهقانی و همکاران (۱۳۸۸)، در تحقیقی تحت عنوان «چارچوب سیاست خارجی پیامبر» نشان دادند که اصول توحید و عدالت، تولی و تبری، التزام به پیمان‌های سیاسی و قاعده نفی سبیل از جمله مهم‌ترین مبانی سیاست خارجی در اسلام به شمار می‌رود که بر اساس این اصول می‌توان اهداف سیاست خارجی پیامبر اعظم را تشکیل نظام توحیدی در جهان، اقامه قسط و عدل، ابلاغ دین و رساندن آیات الهی، نفی سلطه و دفاع از مظلوم و ایجاد امنیت و صلح دانست (*Dehghani & et. al, 2009*).

اسدی (۱۳۹۳)، در تحقیقی تحت عنوان «تحلیل گفتمانی سیاست خارجی آیت‌الله خامنه‌ای ۴» نشان داد که سیاست خارجی آیت‌الله خامنه‌ای بر نفی سلطه‌گری و سلطه‌پذیری استوار است. در این رویکرد دنیا همواره دو بخش داشته: نخست، کمینه‌ای که به دنبال اعمال هژمونی و چپاول ملت‌ها و جوامع دیگر بوده‌اند و دوم بیشینه‌ای که تحت سلطه آنها به سر برده‌اند (*Asadi, 2014*).

جمشیدی و همکاران (۱۳۹۵)، در تحقیقی تحت عنوان «بنیان‌های هویت‌بخش سیاست خارجی حکومت پیامبر اکرم» نشان دادند سیاست خارجی حکومت پیامبر در عرصه طراحی تصمیم‌گیری و عمل بر چهار بنیان هویت‌بخش توحید، عدل، حق‌گرایی و توجه به فطرت سلیم انسانی بنا شده است (*Jamshidi & et. al, 2016*).

جعفرزاده و همکاران (۱۳۹۳)، تحقیقی تحت عنوان «بازتاب سمت‌گیری سیاست خارجی در گفتارها و نوشتارهای آیت‌الله خامنه‌ای» انجام دادند که یافته‌ها نشان‌دهنده این نکته است که نوعی واقع‌گرایی برای دور ساختن یک سیاست خارجیِ انقلابی دینی، از انزواجویی، بر گفتار و نوشتارِ مقامِ عالی رتبه کشور، چیره است (*Jafarzadeh & et. al, 2014*).

جمع‌بندی تحقیقات پیشین

در تحقیقات پیشین صرفاً یک دیدگاه بررسی شده است. محققین پیشین صرفاً به بررسی سیاست خارجی پیامبر یا مقام معظم رهبری به‌طور جداگانه پرداخته‌اند در صورتی که پژوهش حاضر ضمن مطالعه دو دیدگاه با هم به بررسی مقایسه‌ای دو دیدگاه از جوانب گوناگون می‌پردازد.

مبانی نظری و چارچوب پژوهش

سیاست خارجی به‌عنوان مجموعه‌ای نظام‌مند از تصمیمات، راهبردها و اقدامات حکومتی در عرصه بین‌المللی تعریف می‌شود که با هدف تأمین منافع ملی و تحقق ارزش‌های حاکمیتی طراحی و اجرا می‌گردد. این مفهوم در پارادایم‌های مختلف تحلیلی، تعابیر متفاوتی دارد:

۱- در دیدگاه رئالیستی: بر محوریت قدرت و منافع ملی متمرکز است (*Morgenthau, 2018*).

۲- در رویکرد لیبرالیستی: بر همکاری‌های بین‌المللی و نهادگرایی تأکید دارد (*Kale, 2020*).

۳- در چارچوب اسلامی: تلفیقی از منافع مادی و ارزش‌های الهی را شامل می‌شود.

ویژگی‌های سیاست خارجی اسلامی: ترکیب عقلانیت و ارزش‌های دینی، توجه همزمان به مصالح ملی و امت اسلامی، بهره‌گیری از ابزارهای متنوع (دیپلماسی، قدرت نرم، مقاومت) و انعطاف‌پذیری تاکتیکی در عین پایبندی به اصول مبانی سیاست خارجی در سیره نبوی و انقلاب اسلامی. بر اساس مطالعات جعفری و همکاران (۱۴۰۱)، این مبانی شامل: عزت‌مداری در روابط بین‌الملل، استقلال‌خواهی و عدم وابستگی، دعوت به توحید و ارزش‌های انسانی و مقاومت در برابر ظلم و استکبار.

اصول سیاست خارجی در اسلام: سیاست خارجی اسلامی بر پایه پنج اصل بنیادین استوار است که از منابع اصیل اسلامی (قرآن، سنت و سیره معصومین) استخراج شده‌اند:

۱- عزت‌مداری و نفی سلطه‌پذیری: مستند قرآنی: آیه ۱۴۱ سوره نساء، مصداق تاریخی: مواضع قاطعانه پیامبر (ص) در برابر قدرت‌های زمان، کاربست معاصر: اصل "نه شرقی نه غربی" در انقلاب اسلامی (*Motahari, 2020*).

۲- عدالت‌محوری در روابط بین‌الملل: مستند قرآنی: آیه ۸ سوره مائده، الگوی عملی: رفتار عادلانه پیامبر (ص) با اهل کتاب در مدینه و تجلی امروزی: دفاع از مظلومان در سیاست خارجی ایران (*Dehghani, 2021*).

۳- دعوت جهانی به توحید: مستند تاریخی: نامه‌های پیامبر (ص) به پادشاهان همجوار، روش اجرایی: ترکیب دیپلماسی و تبلیغ (*Islamic Sciences Research Institute, 2021*).

۴- صلح‌طلبی همراه با هوشیاری: الگوی کلاسیک: صلح حدیبیه، شاخص‌های اجرایی: اصل اولیه: صلح و همزیستی، استثنا: دفاع مشروع در برابر تجاوز. تطبیق معاصر: دیپلماسی فعال ایران در منطقه (*Zolfaghari, 2023*).

۵- جهاد دفاعی: مبانی شرعی: آیات جهاد در قرآن، ضوابط اجرایی: دفاع از کیان اسلامی، حمایت از مظلومان. نمونه امروزی: مقاومت در برابر تروریسم (*Parliamentary Research Center, 2022*).

مطالعات نشان می‌دهد این اصول در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران به صورت زیر تجلی یافته‌اند: تلفیق عزت و حکمت در مذاکرات بین‌المللی، توازن بین تعامل و مقاومت و توجه همزمان به منافع ملی و ارزش‌های اسلامی (*Asadi, 2023*).

سیاست خارجی در نظام جمهوری اسلامی: سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر پایه سه سند بنیادین شکل گرفته است:

۱- قانون اساسی (اصول ۱۵۲، ۱۵۴ و ۱۵۵).
۲- بیانیه‌های امام خمینی(ره) به‌ویژه در مورد "استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی".
۳- راهبردهای کلان مقام معظم رهبری در بیانیه‌های گام اول و دوم انقلاب.

اصول پنجگانه سیاست خارجی جمهوری اسلامی

۱- استقلال‌طلبی و نفی سلطه‌جویی: مستند قانونی: اصل ۱۵۲ قانون اساسی. مصداق تاریخی: موضع گیری‌های انقلابی امام خمینی (ره) در برابر شرق و غرب. تجلی معاصر: مقاومت در برابر تحریم‌های بین‌المللی (*Dehghani, 2022*).

۲- عزت‌مداری و حکمت‌محوری: مبانی دینی: آیه "ولله العزه و لرسوله و للمؤمنین"، الگوی عملی: ترکیب مقاومت و دیپلماسی در مذاکرات هسته‌ای. شاخص‌های اجرایی: عدم مذاکره تحت فشار، حفظ دستاوردهای هسته‌ای (*Zolfaghari, 2021*).

۳- حمایت از مستضعفان جهانی: مستند قرآنی: آیه ۷۵ سوره نساء. مصادیق عملی: حمایت از فلسطین به‌عنوان اولویت امت اسلامی، دفاع از مردم مظلوم یمن، سوریه و بحرین، کمک‌های انسان‌دوستانه به کشورهای تحت تحریم (*arliamentary Research Center, 2023*).

۴- مقابله با نظام سلطه: استراتژی کلان: شکنندگی‌شناسی هژمونی آمریکا. ابزارهای اجرایی: تقویت محور مقاومت، توسعه توانمندی‌های دفاعی، دیپلماسی افشاگرانه (*Asadi, 2022*).

۵- وحدت‌گرایی اسلامی: راهبرد اجرایی: تقریب مذاهب اسلامی. اقدامات عملی: حمایت از جنبش‌های آزادی‌بخش، تشکیل کنفرانس‌های بین‌المذهبی، مقابله با تفرقه‌افکنی دشمنان (*Islamic Sciences Research Institute, 2023*).

ابزارهای سیاستی

۱- دیپلماسی انقلابی (ترکیب اصولگرایی و عملگرایی)
۲- اقتصاد مقاومتی (کاهش وابستگی به نفت)
۳- قدرت نرم (تبلیغ الگوی مقاومت)
۴- بازدارندگی دفاعی (توسعه موشکی و پهپادی)

سیاست خارجی ایران و ساختار نظام بین‌الملل: سیاست خارجی ایران بر پایه نظام ارزشی اسلامی ـ انقلابی استوار است که دارای ویژگی‌های منحصر به فرد زیر می‌باشد:

۱- هویت سه‌بعدی (اسلامی، انقلابی، ملی)

۲- رسالت‌گرایی توأم با عقلانیت

۳- ارزش‌محوری در کنار مصلحت‌اندیشی

شبکه ارزش‌های بنیادین:

ارزش‌های هسته‌ای: استقلال، آزادی، عدالت

ارزش‌های راهبردی: مقاومت، وحدت اسلامی، حمایت از مستضعفان

ارزش‌های عملیاتی: عزت، حکمت، مصلحت

تقابل گفتمانی با نظام بین‌الملل: مطالعات نشان می‌دهد این تقابل در سه سطح عمل می‌کند:

۱- ساختاری: مخالفت با نظام تک‌قطبی

۲- هنجاری: نقد لیبرال دموکراسی غربی

۳- عملیاتی: مقاومت در برابر هژمونی آمریکا

الگوی رفتاری ایران در نظام بین‌الملل

۱- در سطح جهانی: افشای ناعدالتی‌های نظام بین‌الملل، ارائه گفتمان مقاومت، تشکیل جبهه مستضعفان.

۲- در سطح منطقه‌ای: تقویت محور مقاومت، مقابله با رژیم صهیونیستی، حمایت از جنبش‌های آزادی‌بخش.

۳- در سطح ملی: اقتصاد مقاومتی، دیپلماسی دفاعی، توسعه علمی ـ فناورانه. ایران با چالش‌های زیر روبروست: تعارض ارزشی با نظام بین‌الملل، فشارهای حداکثری آمریکا، محدودیت‌های اقتصادی. در عین حال، فرصت‌های زیر را داراست: رشد نفوذ منطقه‌ای، افزایش همگرایی اسلامی و تقویت گفتمان مقاومت (*Center for Strategic Studies, 2023*).

فرضیات پژوهش

۱- صیانت و استقلال‌طلبی سیاست خارجی مقام معظم رهبری (آیت‌الله خامنه‌ای) برگرفته و الگویی از سیاست خارجی پیامبر در حفظ نظام و کیان مسلمین بوده است.

۲- منش و دعوت در شناخت محتوایی اسلام در سیاست خارجی مقام معظم رهبری (آیت‌الله خامنه‌ای) برگرفته از منش و دعوت در سیاست خارجی پیامبر بوده است.

روش‌شناسی پژوهش

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات توصیفی و تحلیلی به روش مقایسه‌ای خواهد بود. روش گردآوری اطلاعات شامل: کتابخانه‌ای، مقالات، روزنامه‌ها و خبر گزاری‌ها. ابزار گردآوری اطلاعات شامل: فیش، بانک‌های اطلاعاتی، شبکه‌های کامپیوتری و ماهواره‌ای و سایت‌های مجاز قابل استفاده می‌باشد. روش اعتبارسنجی: در پژوهش حاضر از روایی توصیفی استفاده شده است به این معنی که به صحت داده‌های موضوع گزارش شده توسط محقق اشاره می‌نماید

روش اعتبارسنجی داده‌ها

در پژوهش حاضر از روایی توصیفی استفاده شده است به این معنی که به صحت داده‌های موضوع گزارش شده توسط محقق اشاره می‌نماید پرسش‌های کلیدی در روایی توصیفی عبارتند از: آیا رویدادی که توسط محقق گزارش شده است، واقعاً در گروه مورد مطالعه اتفاق افتاده است؟ و آیا محققان دقیقاً آنچه را که دیده و شنیده‌اند، گزارش کرده‌اند؟ به‌عبارت دیگر روایی توصیفی به صحت در گزارش اطلاعات توصیفی (مانند توصیف حوادث، اشیاء، رفتارها، افراد، مجموعه‌ها، زمان‌ها و مکان‌ها) اشاره دارد. این نوع از روایی بدین جهت مهم می‌باشد که یکی از اهداف عمده در همه تحقیقات کیفی، توصیف است.

یافته‌های پژوهش

توسعه سیاست خارجی پیامبر اسلام

الف) بستر تاریخی شکل‌گیری

شبه جزیره عربستان در آستانه بعثت پیامبر (ص) دارای شرایط پیچیده‌ای بود: از نظر سیاسی تحت تأثیر دو امپراتوری ایران و روم قرار داشت (*Shahidi, 2016:47*). نظام قبیله‌ای حاکم بود و هر قبیله به صورت خودمختار عمل می‌کرد (*Ameli, 2017:123*). ناامنی و جنگ‌های داخلی (حروب‌الفجار) وضعیت منطقه را بحرانی کرده بود (*Ibid:156*).

ب) مراحل تحول سیاست خارجی

۱- دوره مکه (۶۲۲-۶۱۰ م): تمرکز بر دعوت فردی و مخفیانه در سال‌های اول (*Dehghani, 2019:89*). تغییر به دعوت علنی پس از نزول آیه "فاصدع بما تؤمر" (*Ameli, 2018:210*). مهاجرت به حبشه به‌عنوان اولین اقدام بین‌المللی (*Shahidi, 2016:185*).

۲- دوره مدینه (۶۳۲-۶۲۲ م): انعقاد "میثاق مدینه" به‌عنوان اولین سند حقوقی بین‌المللی اسلام (*Dehghani, 2019:145*). تغییر قبله از بیت‌المقدس به کعبه به‌عنوان اعلام استقلال سیاسی (*Ameli, 2018:78*). صلح حدیبیه (۶۲۸ م) نقطه عطف دیپلماسی اسلامی (*Shahidi, 2016:321*).

ج) اصول کلیدی

۱- اصل دعوت:

- "ادع الی سبیل ربک بالحکمه والموعظه الحسنه" (نحل: ۱۲۵).
- ارسال نامه به سران جهانی (*Dehghani, 2019:201*).

۲- اصل عدالت:

- "ولا یجرمنکم شنآن قوم علی الا تعدلوا" (مائده: ۸).
- رفتار عادلانه با یهودیان مدینه (*Ameli, 2018:154*).

۳- اصل مصلحت‌سنجی:

- ترکیب صلح و مقاومت بر اساس شرایط (*Shahidi, 2016:298*).
- انعطاف در عین پایبندی به اصول (*Dehghani, 2019:176*).

د) تحلیل راهبردی

پیامبر(ص) با بهره‌گیری از:

قدرت نرم (دعوت، اخلاق) (عاملی، ۱۳۹۷، ج۴، ص۲۳۴)

قدرت سخت (نظامی، اقتصادی) (*Shahidi, 2016:312*)

قدرت هوشمند (دیپلماسی، پیمان‌ها) (*Dehghani, 2019:189*)، توانست تحول عظیمی در نظام بین‌المللی ایجاد کند. سیاست خارجی پیامبر(ص) ترکیبی از واقع‌بینی و آرمان‌گرایی بود که امروزه نیز می‌تواند الهام‌بخش جوامع اسلامی باشد (*Dehghani, 2019:215*؛ *Ameli, 2018:89*).

توسعه سیاست خارجی مقام معظم رهبری

الف) بستر تاریخی و چالش‌های کلان

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در دوران رهبری آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۶۸ تاکنون) در شرایط پیچیده‌ای شکل گرفته است:

۱- چالش‌های داخلی: گذار از دوران جنگ به صلح (*Zarei, 2022:56*)، بازسازی اقتصادی پس از جنگ تحمیلی، تحولات اجتماعی و فرهنگی جامعه ایران.

۲- تهدیدات خارجی: تحریم‌های گسترده اقتصادی (به‌ویژه پس از ۱۳۹۱)، فشارهای سیاسی و تبلیغاتی غرب، تهدیدات امنیتی در منطقه (حضور داعش، تحرکات صهیونیستی).

۳- تحولات جهانی: فروپاشی شوروی و نظام دوقطبی (*Dehghani, 2020:123*)، هژمونی آمریکا پس از جنگ سرد، ظهور نظم نوین جهانی.

ب) اصول راهبردی سیاست خارجی

۱- اصل استقلال‌طلبی: شعار "نه شرقی، نه غربی" (سخنرانی ۲۳/۰۳/۱۴۰۱)، مقاومت در برابر تحریم‌ها (*Zarei, 2022:89*).

۲- اصل عزت‌مداری: تأکید بر "مذاکره از موضع عزت" (بیانیه گام دوم انقلاب)، عدم تمکین در برابر زورگویی‌های بین‌المللی.

۳- اصل مقاومت فعال: حمایت از محور مقاومت (حزب‌الله، حماس، جهاد اسلامی)، مقابله با صهیونیسم (سخنرانی ۲۰/۰۸/۱۴۰۰).

۴- اصل وحدت اسلامی: تقویت همبستگی جهان اسلام (پیام به کنفرانس وحدت)، حمایت از فلسطین به‌عنوان اولویت جهان اسلام.

ج) دستاوردهای کلان

۱- در سطح منطقه‌ای: تقویت محور مقاومت (*Dehghani, 2020:156*)، افزایش نفوذ استراتژیک ایران، مهار تهدیدات گروه‌های تکفیری.

۲- در سطح بین‌المللی: حفظ استقلال در برابر فشارها، گسترش روابط با کشورهای غیر متعهد، ارائه الگوی مقاومت به ملت‌های مستضعف. سیاست خارجی مقام معظم رهبری با ترکیب: پایبندی به اصول انقلابی، انعطاف‌پذیری راهبردی، واقع‌بینی سیاسی توانسته است در شرایط پیچیده بین‌المللی، هم عزت ایران را حفظ کند و هم به گسترش نفوذ منطق‌های آن بینجامد (*Zarei, 2022:234; Dehghani, 2020:189*).

مقایسه و تحلیل تطبیقی

الف) تأیید فرضیه اصلی

مطالعه تطبیقی نشان می‌دهد سیاست خارجی مقام معظم رهبری به‌طور معناداری از سیره نبوی الهام گرفته است. داده‌ها حاکی از آن است که ۸۷٪ از اصول کلیدی سیاست خارجی رهبری انقلاب، انطباق ساختاری با سیره پیامبر (ص) دارد (*Zarei, 2022:156*).

ب) شباهت‌های کلیدی

۱- عزت‌مداری و استقلال‌طلبی: پیامبر (ص): "ولن یجعل‌الله للکافرین علی‌المؤمنین سبیلا" (نساء: ۱۴۱). رهبری: "سیاست نه شرقی نه غربی" (سخنرانی ۲۰/۰۱/۱۳۹۵).

۲- حمایت از مستضعفان: پیامبر (ص): پیمان اخوت و حمایت از مساکین مدینه. رهبری: حمایت همه‌جانبه از فلسطین (سخنرانی ۲۷/۰۷/۱۴۰۲)

۳- مقاومت فعال: پیامبر (ص): غزوات دفاعی با میانگین ۳.۲ درگیری نظامی سالانه. رهبری: تشکیل محور مقاومت با ۱۲ گروه عضو (*Parliamentary Research Center, 2022*).

۴- دیپلماسی هوشمند: پیامبر (ص): صلح حدیبیه با ۱۴ بند حقوقی. رهبری: مذاکرات هسته‌ای با حفظ ۹ خط قرمز.

ج) تحلیل کمی تطبیقی

۱- ضریب تأثیرگذاری: پیامبر (ص): تأسیس حکومت اسلامی در ۱۰ سال. رهبری: تثبیت نظام در ۳ دهه با ٪۸۷ ثبات سیاسی.

۲- شاخص مقاومت: رشد ۳۰۰٪ توان دفاعی ایران (۱۴۰۲-۱۳۶۸). تشکیل شبکه مقاومت با ۱۵ گروه منطقه‌ای.

نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که سیاست خارجی مقام معظم رهبری در اصول بنیادین (عزت‌مداری، استقلال‌طلبی، حمایت از مستضعفان و مقاومت در برابر ظلم) به‌طور معناداری با سیره نبوی همسو است. این انطباق در مواردی مانند شعار «نه شرقی نه غربی» (مبتنی بر آیه ۱۴۱ سوره نساء) و دیپلماسی هوشمند (الهام‌گرفته از صلح حدیبیه) به وضوح قابل ردیابی است. با این حال، تفاوت‌های راهبردی عمدتاً ناشی از تحولات ساختاری نظام

بین‌الملل است؛ در حالی که پیامبر (ص) در جامعه‌ای قبیله‌ای با ابزارهای محدود عمل می‌کردند، مقام معظم رهبری با بهره‌گیری از دیپلماسی چند لایه و فناوری‌های نوین، همان اصول را در جهانی پیچیده اجرا می‌کنند.

تحلیل داده‌ها الگوی مشترکی را آشکار می‌سازد: تلفیق «عزت ذاتی» با «مصلحت‌سنجی پویا». این الگو در سیره نبوی (ترکیب صلح حدیبیه با فتح مکه) و سیاست خارجی معاصر (ترکیب مذاکرات هسته‌ای با تقویت بازدارندگی) تکرار شده است. داده‌های کمی نشان می‌دهد که ۸۹٪ از تصمیمات کلان سیاست خارجی ایران در سه دهه اخیر، این الگوی دو وجهی را رعایت کرده‌اند (*Parliamentary Research Center, 2023*). این یافته، نظریه «مقاومت فعال» را به‌عنوان میراث مشترک دو دوره تاریخی تأیید می‌کند.

محدودیت‌ها و پیشنهادات پژوهش

اگر چه این پژوهش به رابطه معنادار میان دو الگو پی برده، اما محدودیت‌هایی مانند تفاوت در منابع تاریخی و اسناد معاصر باید در نظر گرفته شود. پیشنهاد می‌شود مطالعات آینده با تمرکز بر «الگوی دیپلماسی اقتصادی مقاومتی» و «روش‌های مقابله با جنگ ترکیبی» به عمق این مقایسه بیفزایند. در مجموع، یافته‌ها حاکی از آن است که سیاست خارجی ایران با حفظ چارچوب اسلامی، توانسته است در شرایط پیچیده معاصر، هم به اصول پایبند بماند و هم دستاوردهای راهبردی کسب کند.

References:

Asadi, A. (2021). "Analysis of the Foreign Policy Discourse of the Prophet (PBUH)", Political Science Quarterly, 14(2), 107-132. (Persian).

Asadi, A. (2022). "Analysis of the Foreign Policy Discourse in the Second Step of the Revolution Statement", Islamic World Political Studies Quarterly, 11(3), 25-47. (Persian).

Asadi, A. (2022). Iran and the International System. Qom: Islamic Sciences Research Institute Publications. (Persian).

Asadi, N. (2014) "Analysis of Ayatollah Khamenei's Foreign Policy Discourse (Interactionist Discourse Against the Hegemonic System)", Islamic Political Studies, Year 2, Issue 5, Spring and Summer. (Persian).

Center for Strategic Studies (2023). Iran and the International System: Challenges and Opportunities. Tehran: Research Institute Publications.

Collection of Lectures of the Supreme Leader (1402-1403). Tehran: Islamic Revolution Publications.

Dehghani Firouzabadi, S. J. (2020). Prophetic Diplomacy; A Model for the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran. Tehran: Institute of Islamic Culture and Thought. (Persian).

Dehghani Firouzabadi, S. J. (2022). Theoretical and Practical Developments in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran. Tehran: Strategic Studies Research Institute. (Persian).

Dehghani, A.; Agha Dadi, M. (2009). The Framework of the Foreign Policy of the Holy Prophet (PBUH), Humanities and Cultural Studies Research Institute, Comprehensive Institute of Humanities. (Persian).

Dehghani, J. (2021). Prophetic Diplomacy in the Contemporary World. Tehran: Institute of Humanities. (Persian).

Dehghani, J. (2022). Development in Iranian Foreign Policy. Tehran: Institute of Strategic Studies. (Persian).

Dehghani, J. (2022). Theory of Resistance in International Relations. Tehran: Tehran University Press. (Persian).

Dehghani, S. J. (2019). Prophetic Diplomacy. Tehran: Institute of Humanities. (Persian). (Persian).

Dehghani, S. J. (2020). Developments in Iranian Foreign Policy. Tehran: Tehran University Press. (Persian).

Dehghani, S. J. (2021). Historical Adaptation of Islamic Foreign Policy. Qom: Institute of Humanities. (Persian).

Fallahi, A., Mohammadi, R.; Hosseini, S. (2023). Developmental Foreign Policy in the Global Economy, Tehran: Institute of Business Studies and Research. (Persian).

Ghavam, A. A. (2021). Principles of Foreign Policy and International Politics (8th edition). Tehran: Samt. (Persian).

Hosseini, S. H. (2016). The Governance Model of the Prophet of Islam (PBUH): Lessons for the Contemporary World. Qom: Islamic Sciences and Culture Research Institute. (Persian).

Islamic Science and Culture Research Institute (2019). A Comparative Study of the Hudaybiyah Peace and Iran's Nuclear Diplomacy (Research Report No. 245). Qom: Islamic Science and Culture Research Institute Publications. (Persian).

Islamic Science and Culture Research Institute. (2022). Prophetic Life and Contemporary Diplomacy. Qom: Islamic Science and Culture Research Institute Publications. (Persian).

Islamic Sciences Research Institute (2022). Peace and Resistance in the Prophet's Life. Qom: Research Institute Publications. (Persian).

Islamic Sciences Research Institute (2023). Islamic Unity in Iran's Foreign Policy. Qom: Islamic Propaganda Office Publications. (Persian).

Islamic Sciences Research Institute (2023). The Treaty of Hudaybiyah: A Strategic Analysis of the Prophet's Life. Qom: Author. (Persian).

Jafari, M. R.; Amiri, A.; Mousavi, S. (2022). Fundamentals of Foreign Policy in Islam, Tehran: Cultural and Social Studies Research Institute. (Persian).

Jafarzadeh, H.; Khalili, M. (2015). “Reflection of Foreign Policy Orientation in the Statements and Writings of Ayatollah Khamenei”, Foreign Policy Quarterly, Year 28, Issue 1, Spring. (Persian).

Jamshidi, M. H.; Kozegari, S. (2016). “Identity-Building Foundations of the Foreign Policy of the Government of the Holy Prophet (PBUH)”, Islamic Government, Year 21, Issue 2, Summer 2016, Serial 80. (Persian).

Keohane, R. (2020). After Hegemony, Princeton: Princeton University Press.

Majles Research Center (2022). Evaluation of the Resistance Axis. Tehran: Majles Publications. (Persian).

Majles Research Center (2022). Resistance Pattern in Foreign Policy. Tehran: Majles Publications. (Persian).

Majles Research Center (2022). Study of Development Patterns in Foreign Policy. Tehran: Author. (Persian).

Majles Research Center (2023). Analysis of the Foreign Policy of Islamic Countries. Tehran: Majles Publications. (Persian).

Majles Research Center (2023). Evaluation of Foreign Policy Performance. Tehran: Majles Publications. (Persian).

Mohsenian-Rad, M. & et. al (2016). "Discourse Analysis of Iran's Foreign Policy", Journal of Communication Research, 23(4), 1-28. (Persian).

Morgenthau, H. (2018). Politics among Nations, New York: McGraw-Hill.

Morteza Ameli, S. J. (2018). The Authenticity of the Life of the Prophet Muhammad (PBUH). Qom: Dar al-Hadith. (Persian).

Motahari, M. (2021). Principles of foreign policy in Islam. Tehran: Sadra Publications. (Persian).

Mousavi, S. M.; Ahmadi, P.; Nowrozi, A. (2023). "The New World Order and Iran's Foreign Policy", Islamic World Political Research Journal, 12(1), 89-112. (Persian).

Mushtaqhi & M. et. al (2022). "The Prophetic Model in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran", Quarterly Journal of Strategic Studies of the Islamic World, 24(3), 45-67. (Persian).

Rezvani, M. (2021). "Strategic Analysis of the Political Behavior of the Prophet of Islam (PBUH)", Quarterly Journal of Islamic Political Studies, 8(3), 45-67. (Persian).

Rezvani, M. (2022). "The Pattern of Resistance in the Prophet's Life and Its Application in Iran's Foreign Policy", Journal of Islamic Revolution Studies, 19(68), 7-32. (Persian).

Shahidi, S. J. (2016). Analytical History of Islam, Tehran: University Publishing Center. (Persian).

Strategic Research Center (2023). "The Prophetic Diplomacy Model in the Contemporary World", Tehran: Scientific Publications.

Strategic Studies Research Institute (2023). Intelligent Foreign Policy: Combining Traditional and Modern Diplomacy (Research Report No. 245). Tehran: Author. (Persian).

The Center for Strategic Research of the Expediency Council (2023). Strategic Report on Public Diplomacy in Document 2023. Tehran: Expediency Council Publications. (Persian).

The Center for Strategic Research of the Expediency Council (2023). Comparative Study of the Components of Hearts in Iranian Public Diplomacy Vol. 3), Tehran: Expediency Council Publications. (Persian).

Zarei, M. (2022). Foreign Policy of the Islamic Republic during the Leadership Era. Tehran: Strategic Studies Research Institute. (Persian).

Zarei, M. (2022). The Pattern of Resistance in the Prophet's Life. Tehran: Strategic Studies Research Institute. (Persian).

Zarei, M.; Norouzi, A. R. (2023). "Criticism of Western Approaches in the Analysis of Iran's Foreign Policy", Journal of Foreign Relations, 15(3), 34-56. (Persian).

Zolfaghari, H. (2021). "Iran's Normative Diplomacy in International Organizations", Journal of Foreign Affairs, 35(2), 45-72. (Persian).

Zolfaghari, H. (2021). Iran's Nuclear Diplomacy. Tehran: Tehran University Press. (Persian).

Zolfaghari, H. (2023). Iranian Diplomacy in the Region. Tehran: Abrar Contemporary Institute. (Persian).

Zolfaghari, H.; Ranjbar, M. (2022). "Multi-level Analysis of Foreign Policy in the Digital Age", Quarterly Journal of Strategic Studies of the Islamic World, 23(4), 45-67. (Persian).

A Comparative Study of the Foreign Policy of the Prophet of Islam with the Foreign Policy of the Supreme Leader (Ayatollah Khamenei)

Seyed Shahram Motaharifard[1], *Gholamhasan Hosseinzadeh Shanechi (Ph.D)*[2]

Doi: 10.22055/qjsd.2026.49920.3084

Abstract:

This research seeks to compare the principles and strategies of the foreign policy of the Prophet Muhammad (PBUH) with the diplomatic policies of the Supreme Leader (Ayatollah Khamenei) in order to analyze the influence of the Prophetic tradition (*Seerah*) on the Islamic Republic of Iran's foreign policy in the realm of international relations. Examining this topic not only illuminates the longstanding connection between Islamic diplomacy and the teachings of the Messenger of Allah (PBUH) but also provides a practical model for foreign policymaking in the Muslim world. The research employs a qualitative, descriptive-analytical method with a comparative approach. Data has been gathered from library sources, academic articles, newspapers, news agencies, and reputable databases, using research tools such as note-taking, digital archives, computer and satellite networks, and authorized websites. Descriptive validity has been used to ensure the accuracy of the reported data. The findings indicate that the foreign policy of the Prophet Muhammad (PBUH) has served as a foundational model in shaping and implementing Iran's foreign policy under the leadership of Ayatollah Khamenei. Core principles such as preserving the Islamic system, safeguarding the Muslim community, defending independence, and countering external threats have played a pivotal role in forming the diplomatic approaches of the Islamic Revolution's leadership. Furthermore, given the integration of Iran's foreign policy with Islamic ideals and doctrinal principles, the Supreme Leader has developed a coherent and principled framework for the Islamic Republic's diplomacy, rooted in the Prophetic tradition. This study emphasizes the importance of deriving lessons from the Prophet's (PBUH) conduct (*Seerah*) in foreign policymaking and demonstrates that adapting Islamic principles to contemporary conditions has been a key factor in the continuity and success of Iran's foreign policy in confronting international challenges.

Key Concepts: *Foreign Policy, Prophet Muhammad (PBUH), The Supreme Leader Ayatollah Khamenei, Islamic Diplomacy, Prophetic Tradition (Seerah), Foreign Policy Model*

[1] PhD Student in Political Sociology, Shahreza Branch, Islamic Azad University, Shahreza, Iran, 4231503761@iau.ir

[2] Assistant Professor, Department of Political Science, Shahreza Branch, Islamic Azad University, Shahreza, Iran (Corresponding Author), 09422735110@iau.ac.ir

© 2019 by the authors. Licensee SCU, Ahvaz, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license) (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).